

Senedd Cymru
Y Pwyllgor Safonau Ymddygiad
[Ymchwiliad i Urddas a Pharch](#)
DR05
Ymateb gan: Plaid Cymru

-
Welsh Parliament
Standards of Conduct Committee
[Dignity and Respect Inquiry](#)
DR05
Evidence from: Plaid Cymru

Ymchwiliad i Urddas a Pharch – Ymgynghoriad y Pwyllgor Safonau Ymddygiad

Mae'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad (y Pwyllgor) yn cynnal ymchwiliad i Urddas a Pharch.

Mae'r Pwyllgor yn awyddus i adolygu'r cynnydd a wnaed yn y maes hwn, sicrhau bod y drafodaeth yn y maes hwn yn parhau ac ystyried a ellid cymryd camau pellach.

Ymateb Grŵp Senedd Plaid Cymru

Cyflwyniad

1. Mae Grŵp Senedd Plaid Cymru (y Grŵp) yn croesawu ymchwiliad y Pwyllgor i urddas a pharch. Mae'r Grŵp yn cydnabod y rôl sydd ganddo i'w chwarae a'r cyfrifoldeb sydd ganddo i sicrhau bod Senedd Cymru (y Senedd) yn amgylchedd diogel i'r rhai sy'n gweithio yma, i'r rhai sy'n ymweld â'r ystâd ac i unrhyw un sy'n ymwneud â'n Haelodau neu'n cyflogeion, fel y nodwyd yn flaenorol gan Arweinydd y Grŵp ar y pryd yn y datganiad ar y cyd gan y Llywydd, Cadeirydd y Pwyllgor Safonau Ymddygiad ac arweinwyr grwpiau'r pleidiau yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru yn 2017.¹

2. Mae'n hanfodol bod gan bob unigolyn, yn enwedig menywod, hyder ym mholisiau a gweithdrefnau'r Senedd a'u bod yn gallu codi pryderon neu wneud cwynion dilys am ymddygiad unrhyw unigolyn yn y Senedd a allai fod wedi methu â chyrraedd y safon ddisgwyliedig, a'u bod yn cael eu cefnogi a'u hannog i wneud hynny.

3. Mae'r Grŵp yn nodi'r cwestiynau yn y ddogfen ymgynghori, sydd wedi'u hanelu'n rhannol at gael ymatebion gan unigolion yn hytrach na Grwpiau neu sefydliadau². Er gwaethaf hyn, fodd bynnag, mae'r Grŵp yn dymuno datgan ar goedd ei farn ynghylch y gweithdrefnau cwyno ehangach sydd ar waith, yn enwedig mewn perthynas ag achosion o aflonyddu rhywiol, ond heb fod yn gyfyngedig i hynny.

4. Yn hyn o beth, mae'r Grŵp yn cefnogi'r Datganiad ar Urddas a Pharch a amlinellr yn Atodiad A y dogfennau ymgynghori³, ac yn cydnabod y gwaith pwysig y mae Comisiwn y Senedd (y Comisiwn) wedi'i wneud yn ddiweddar i adolygu a gwella polisi urddas a pharch y Senedd. Serch hynny, mae rhai materion sy'n peri pryder yng nghasgliadau Adolygiad o Bolisi Urddas a Pharch y Comisiwn.

- Ym mharagraff 5, cyfeirir at ddarparu adnoddau ychwanegol i swyddfa'r Comisiynydd Safonau i 'hwyluso gwasanaeth gwell sy'n sicrhau bod cydbwysedd rhwng y rhywiau o'i swyddfa' ond aiff ymlaen i awgrymu bod yr adnoddau ychwanegol a oedd ar gael yn flaenorol i ddarparu gwasanaeth sy'n gytbwys o ran y rhywiau yn cael eu darparu bellach drwy brotocol ar gais y Comisiynydd 'a fydd yn helpu i sicrhau y caiff ymchwiliadau cytbwys o ran rhywedd eu cynnal *pryd bynnag y bydd angen*' (ein pwyslais ni). Y rheswm a roddir am hyn yw bod y 'Comisiynydd wedi adrodd am lai o achosion' sy'n golygu nad oes angen yr adnodd ychwanegol mwyach. O ystyried natur gwaith y Comisiynydd, dylai ei swyddfa allu cynnig gwasanaeth cytbwys o ran y

¹<https://busnes.senedd.cymru/documents/s68654/Datganiad%20gan%20y%20Llywydd%20Cadeirydd%20y%20Pwyllgor%20Safonau%20Ymddygiad%20ac%20arweinwyr%20y%20grwpiau%20plaid%20yng%20Ngh.pdf>

² <https://busnes.senedd.cymru/documents/s141639/Ymgynghoriad%20ar%20Urddas%20a%20Pharch.pdf>

³ <https://busnes.senedd.cymru/documents/s141869/Atodiad%20A.pdf>

rhywiau yn rhagweithiol **bob** amser, nid dim ond mewn ymateb i ymchwiliadau penodol fel y penderfynir gan y Comisiynydd.

- Gan gydnabod cymhlethdod y dull teirochrog a'r awdurdodau seneddol amrywiol sydd â rhywfaint o rôl o ran cymhwyso polisiâu a gweithdrefnau sy'n rhoi effaith i'r Polisi Urddas a Pharch, prin iawn yw'r drafodaeth ar rôl y pleidiau gwleidyddol – ac yn fwy penodol grwpiau'r pleidiau gwleidyddol yn y Senedd – yn hynny o beth. Mae hyn er gwaethaf y ffaith bod y gallu i godi pryderon neu gwynion gyda'r Grwpiau eu hunain wedi bod, ac yn parhau i fod, yn llwybr adrodd allweddol a hyrwyddir mewn perthynas â'r Polisi. Anfonodd cyn-Arweinydd y Grŵp ohebiaeth at Gadeirydd y Bwrdd Taliadau yn codi pryderon ynghylch y ffaith nad oes cydnabyddiaeth ddigonol, benodol o fewn y Penderfyniad nac yn y Senedd yn ehangach, o swyddogaeth grwpiau gwleidyddol yn y maes hwn ac felly bod yn rhaid i'r adnoddau a ddarperir o dan y Penderfyniad a'r cymorth ehangach a ddarperir gan dîm Cymorth Busnes yr Aelodau ystyried y swyddogaeth hon er mwyn sicrhau ei bod yn cael ei chyflawni'n effeithiol. Rydym yn atodi'r ohebiaeth hon o fis Tachwedd 2021 i'r papur hwn⁴. Mae'r Grŵp hefyd wedi galw am gydnabyddiaeth ariannol i rôl y Prif Chwip i gydnabod statws y gwaith pwysig y mae'n ei wneud yn y dirwedd hon ac er mwyn ei ffurfioli o fewn system y Senedd, er mwyn i'r Senedd ddarparu cymorth, datblygiad a hyfforddiant ar gyfer y rôl.

5. Mae'r Grŵp yn nodi'r dystiolaeth a ddarparwyd gan Chwarae Teg mewn ymateb i ymgynghoriad tebyg a gynhaliwyd gan y Pwyllgor yn y 5^{ed} Senedd rhwng 2017-2018 sy'n datgan⁵:

“The current culture does not adequately support women to bring complaints. A key challenge is to ensure that women are able to bring complaints without fear of targeted, sustained aggression and harassment, especially on social media. This shift cannot be brought about solely by changing the Code of Conduct, but as part of a wider piece of work we are confident that we can bring about the change required.”

6. Yn anffodus, 5 mlynedd a mwy yn ddiweddarach, mae llawer o'r datganiad hwnnw, os nad y datganiad cyfan, yn parhau i fod yn berthnasol. Felly, mae'r Grŵp o'r farn bod angen i'r Pwyllgor wneud gwaith manwl pellach ar fyrder i edrych ar y diffygion yn y gweithdrefnau cwyno ac ymchwilio sydd ar waith a allai arwain at ddiwygio'r ffordd y mae Comisiynydd Safonau'r Senedd (y comisiynydd) yn cyflawni ei waith yn ogystal â'r holl beirianwaith y tu hwnt i'r Comisiynydd Safonau ac o'i amgylch.

7. Fel cam cyntaf, dylai'r Pwyllgor adolygu i ba raddau y mae wedi gweithredu'r 21 o argymhellion sydd yn adroddiad y Pwyllgor a'i rhagflaenodd yn y 5^{ed} Senedd, sy'n dwyn y teitl 'Creu'r Diwylliant Cywir'.⁶

Prosiect Pawb

8. Bydd y Pwyllgor yn ymwybodol bod Plaid Cymru wedi cyhoeddi Prosiect Pawb yn 2023⁷, adroddiad a gomisiynwyd i ddeall y diwylliant o fewn y blaid a gwneud argymhellion ynghylch

⁴ Atodiad A, Yn Atodedig.

⁵ <https://business.senedd.wales/documents/s72568/Consultation%20response%20from%20Chwarae%20Teg.pdf>

⁶ <https://senedd.cymru/laid%20documents/cr-ld11726/cr-ld11726-w.pdf>

⁷ https://assets.nationbuilder.com/plaid2016/pages/12286/attachments/original/1683117478/Prosiect_Pawb_-_Canfyddiadau_Allweddol_a_Chrynodeb_o'r_Argymhellion.pdf?1683117478

sut i arwain newid, yn benodol felly ar faterion yn ymwneud ag aflonyddu, bwlio a mysoginistiaeth.

9. Mae'r Grŵp yn parhau i fod yn ymrwymedig i weithredu'r holl argymhellion perthnasol o adroddiad Prosiect Pawb sy'n berthnasol i'w gwaith yn y Senedd. Mae'n bosibl y bydd y Pwyllgor am adolygu'r argymhellion ac ystyried a oes rhai yn berthnasol i'w waith, ac y gallai'r Senedd yn ei chyfanrwydd eu rhoi ar waith mewn rhyw ffordd hefyd. Byddai'r Grŵp yn croesawu unrhyw gyfleoedd i gefnogi'r Pwyllgor gyda'r ymdrech hon.

Adolygu Prosesau Aflonyddu Rhywiol a Llwybrau Adrodd

10. Rydym ar ddeall bod llawer o lwybrau adrodd er mwyn codi pryderon neu wneud cwynion o dan y Polisi. Mae'n bosibl y byddai mwy nag un weithdrefn yn berthnasol ar yr un pryd ac felly mae'n bosibl na fydd yn glir i rywun sy'n dymuno codi pryder neu wneud cwyn o dan ba weithdrefn y dylai wneud hynny, pa un sy'n cael blaenoriaeth a beth mae'r broses yn debygol o olygu. Mae rhai o'r rhain ar gael ar wefan y Senedd.

11. Er enghraifft, y dudalen 'Gwneud cwyn os mai cyflogai unrhyw Aelod o'r Senedd neu grŵp plaid ydych chi'⁸. Nodir dau brif lwybr yn yr enghraifft hon 1) Y Comisiynydd Safonau neu 2) Adrodd yn uniongyrchol drwy ddefnyddio gweithdrefnau'r blaid wleidyddol ei hun. Ni chyfeirir yma, fodd bynnag, at y Weithdrefn Gwyno na'r Polisi Gwrth Aflonyddu a Bwlio a gyhoeddwyd gan y Bwrdd Taliadau Annibynnol sy'n annog codi'r pryder neu'r gŵyn gyda'r sawl y gwneir y gŵyn yn ei gylch, ac sydd hefyd yn annog datrysiad anffurfiol. Ymddengys mai dyma'r brif weithdrefn ar gyfer cwyn gan y rhai a gyflogir fel Staff Gwasanaethau Cymorth yr Aelodau/Grŵp.

12. Byddai'r Grŵp yn croesawu adolygiad cynhwysfawr o'r modd yr ymdrinnir yn ymarferol â chwynion ac aflonyddu rhywiol a sut y mae'r Polisi'n cael ei roi ar waith gan y Senedd. Gallai'r adolygiad hwn gael ei gomisiynu ar y cyd gan unigolion a chyrrff perthnasol o bob rhan o'r Senedd a dylai gael ei gynnal gan arbenigwr allanol annibynnol yn y maes, gan ddefnyddio arfer gorau sefydliadol ar draws Seneddau a phleidiau gwleidyddol.

13. Dylai adolygiad o'r fath ystyried sut y gallai'r Senedd roi proses gwyno benodol ar waith ar gyfer achosion o aflonyddu rhywiol, yn unol â'r system sydd bellach wedi'i sefydlu yn San Steffan. Dylai hyn edrych hefyd ar sut y mae'r Gwasanaeth Cwynion ac Achwynion Annibynnol yn gweithio yn San Steffan ochr yn ochr â system y Comisiynydd/Pwyllgor Safonau, ac a fyddai'n ddatblygiad gwerthfawr pe bai'r Senedd yn cynnwys elfen ychwanegol yn ei lwybrau adrodd. Byddai hyn yn cynnwys y defnydd o arbenigwyr annibynnol wrth ymchwilio i honiadau, a chynnyg cymorth arbenigol i achwynwyr drwy gydol y broses.

14. Mae'r Grŵp yn credu y dylai proses o'r fath hefyd ddarparu lefelau gwahanol o atebolrwydd i unigolion, fel y gellir monitro patrymau ymddygiad, pe na bai cwyn ffurfiol yn cael ei gwneud yn y lle cyntaf. Dylid sefydlu proses nad yw'n dibynnu ar unigolion i wneud cwynion ond un sy'n galluogi unigolion i nodi digwyddiadau mynych o ymddygiad amhriodol yn ychwanegol at y mecanwaith cwynion. Gallai proses o'r fath arwain at gosbau os ceir tystiolaeth ailadroddus o un ffynhonnell neu fwy.

⁸ <https://senedd.cymru/cymorth/cwynion/staff-a-gaiff-eu-cyflogi-gan-aelodau-o-r-senedd-neu-grwpiau-gwleidyddol/?PageSize=1&Page=6&ViewModelType=Related&IsSubSearch=false&PagelId=314961&Culture=cy-GB&SiteHomePagelId=1634&Tags=false>

15. Gallai unrhyw adolygiad o'r fath hefyd ystyried agweddau eraill a amlinellir yn yr ymateb hwn, ond ni ddylai hynny atal y Pwyllgor nac unrhyw gorff perthnasol arall yn y Senedd rhag cymryd camau ar unwaith, yn debyg i'r hyn a awgrymir isod, i amddiffyn unigolion yn well rhag aflonyddu rhywiol a mathau eraill o ymddygiad amhriodol.

Cyfnod Cyfyngiadau o 6 Mis

16. Dylid ystyried gwrthdroi'r penderfyniad i newid yr amserlen ar gyfer gwneud cwynion derbyniadwy i 6 mis, gan ei hadfer i 12 mis, o ystyried y canlyniad anfwriadol posibl yn sgil hynny o ran ei gwneud yn anos i achwynwyr adrodd am gŵyn.

17. Dylai'r Comisiynydd hefyd ei gwneud yn gliriach i ba raddau y gallai ddefnyddio ei ddisgresiwn i ystyried cwynion y tu allan i'r cyfnodau hyn. Dylid sicrhau bod y disgresiwn hwn yn cael ei egluro a'i symleiddio ac y rhoddir cyhoeddusrwydd da iddo, yn enwedig o ystyried bod tystiolaeth gan Cymorth i Ferched Cymru wedi datgan yn flaenorol bod cael statud gyfyngedig o gyfyngiadau yn broblem fawr, yn enwedig mewn achosion o aflonyddu rhywiol lle mae'n bosibl na fydd unigolion yn teimlo y gallant godi eu llais neu wneud cwyn ar unwaith⁹.

Mesurau Ataliol a Hyfforddiant Gorfodol

18. Gallai pwyslais ar gamau ataliol hefyd drawsnewid agweddau ar draws y Senedd tuag at atal aflonyddu rhywiol ac ymddygiad amhriodol. Ar ei wefan, mae ACAS yn amlinellu nifer o gamau y gall gweithleoedd fel y Senedd eu cymryd i atal ymddygiad o'r fath¹⁰:

1. Rhoi polisiau a gweithdrefnau ar waith
2. Sicrhau cyfatebiaeth o fewn polisiau eraill
3. Gwirio bod polisiau'n gweithio
4. Hyfforddi staff
5. Asesu'r risg
6. Creu diwylliant dim goddefgarwch
7. Gwella cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant

19. Er y gallai rhai o'r rhain fod yn eu lle eisoes, dylai prosesau adolygu a gweithredu cyson fod yn norm. Gallai'r Pwyllgor a'r Comisiwn gynnal ymchwil i gamau ataliol eraill y gellir eu cymryd yn ychwanegol at yr uchod.

20. O ran hyfforddiant, mae'r Grŵp yn credu y dylai'r holl Aelodau, Staff Cymorth yr Aelodau a Staff y Comisiwn gael hyfforddiant gorfodol ar urddas a pharch, aflonyddu rhywiol a bod yn wylwyr gweithredol ar ddechrau eu cyfnod yn y Senedd. Dylid diweddarau'r hyfforddiant hwn yn rheolaidd hefyd a chynnal sesiynau gloywi i sicrhau bod yr Aelodau a'r staff yn cael eu hatgoffa'n rheolaidd am ymddygiad priodol a beth i'w wneud os ydynt yn gweld ymddygiad amhriodol.

Tryloywder

21. Mae tryloywder yn elfen hanfodol o sicrhau a meithrin ymddiriedaeth mewn gweithdrefnau cwyno. Ar draws y sectorau seneddol a chyfreithiol cydnabyddir bod angen bod yn agored ac yn dryloyw o fewn prosesau cwyno. Mae'r egwyddor allweddol hon yn hollbwysig i

⁹ <https://cofnod.senedd.cymru/Committee/4518>

¹⁰ <https://www.acas.org.uk/sexual-harassment/steps-for-employers-to-prevent-sexual-harassment>

atebolrwydd, ac yn galluogi i gynllun ddangos ei fod yn deg, sydd yn ei dro yn gwella hyder y cyhoedd.¹¹

22. Mae'r Grŵp yn credu y dylai'r arfer sydd bellach ar waith yn Senedd y DU o enwi Aelodau sy'n destun ymchwiliad yn dilyn cwyn dderbyniadwy¹², yn ogystal â chyfeirio at y mater yr ymchwilir iddo, gael ei fabwysiadu gan y Senedd hefyd.

Amddiffyniadau i Ddioddefwyr, Achwynwyr a Thystion

23. Mae'r Grŵp o'r farn y dylai'r holl unigolion yn y Senedd fod yn wylwyr gweithredol a bod ganddynt ddyletswydd i roi gwybod am unrhyw ymddygiad amhriodol y gallant fod yn dyst iddo. O ystyried hyn felly, dylai'r Pwyllgor ystyried sut y gellir barnu bod cwynion a wneir i'r Comisiynydd gan unigolion nad oeddent yn ddioddefwyr uniongyrchol ymddygiad o'r fath, ond yn hytrach yn dyst i'r ymddygiad, yn dderbyniadwy. Byddai hyn yn helpu i hyrwyddo diwylliant dim goddefgarwch, yn ogystal â lleihau'r baich ar yr unigolyn sydd wedi dioddef ymddygiad o'r fath. Dylid nodi, fodd bynnag, bod rhai o ganllawiau'r Senedd yn cynghori'n benodol yn erbyn dyletswydd i adrodd ar hyn o bryd. Er enghraifft, roedd y canllawiau'n sôn yn flaenorol am gyfeirio, sef y cysyniad o gael 'cydsyniad' yr unigolyn: "*The political party may wish to refer the allegation to Members' Business Support, they should only do so with your consent.*" Mae hon yn ystyriaeth bwysig. Yn amlwg, mae angen adolygu'r canllawiau i sicrhau cysondeb ar draws llwybrau adrodd ac i gadarnhau safbwynt swyddogol y Senedd o ran dyletswydd i adrodd a pha amddiffyniadau a chymorth sydd ar gael i'r rhai y mae rheidrwydd arnynt i adrodd.

24. Oherwydd amrywiaeth o ffactorau megis anghydbwysedd o ran y rhywiau a phŵer, neu beidio â chael eu credu, colli eu swyddi neu niwed posibl i'w henw da, neu enw da plaid a diffyg mynediad i gymorth cyfreithiol, gall dioddefwyr ac unigolion fod yn fwy amharod i godi pryderon neu wneud cwynion. Dylai'r Pwyllgor ystyried felly, a yw'r amddiffyniadau a'r gefnogaeth sydd ar gael i bawb sy'n ymwneud â phroses gwyno yn briodol ac yn ddigonol, yn enwedig o ran chwythwyr chwiban, neu unigolion sy'n dymuno cadw eu hawl i breifatrwydd.

Adnoddau a Diwygio'r Comisiynydd Safonau a strwythurau ychwanegol / amgen

25. Dylai'r Pwyllgor ystyried y cymorth a'r adnoddau sydd ar gael i'r Comisiynydd. Efallai y bydd y Pwyllgor am ystyried a yw'n dal yn briodol i un unigolyn ysgwyddo'r holl gyfrifoldeb fel Comisiynydd, yn enwedig o ystyried cyfyngiadau'n ymwneud â sgiliau, arbenigedd a phrofiadau un unigolyn. Fel arall, os caiff ei gadw, mae'n bosibl y gallai Gwasanaeth Cwynion ac Achwynion Annibynnol newydd weithredu ochr yn ochr â'r Comisiynydd Safonau fel bod rôl ymchwiliol y Comisiynydd mewn achosion o aflonyddu/Urddas a Pharch yn cael ei throsglwyddo i gorff newydd o'r fath, ond bod y gosb o dan y Cod Ymddygiad ar ôl ymchwiliad yn parhau i fod yn nwylo'r Comisiynydd/Pwyllgor Safonau.

Swyddogaeth Gymorth Adnoddau Dynol i Aelodau a Staff

26. Dylai'r Pwyllgor ystyried pa gyngor a gwasanaethau AD y gellid eu darparu i'r Aelodau, gan ystyried eu rolau fel cyflogwyr unigol, pe bai angen cyngor arnynt ar faterion megis

¹¹ <https://www.legalombudsman.org.uk/media/k4cfzsbw/transparency-and-reporting-impact-response-september-2020.pdf>

¹² <https://www.parliament.uk/mps-lords-and-offices/standards-and-financial-interests/parliamentary-commissioner-for-standards/complaints-and-investigations/allegations-currently-under-investigation-by-the-commissioner/>

gweithredu a monitro polisïau'r gweithle, gweithdrefnau cwyno, neu pan fydd eu swyddfa, neu unigolyn yn eu swyddfa, yn rhan o weithdrefn gwyno.

27. Byddai i hyn bwysigrwydd ychwanegol i Aelodau na fyddent wedi cael unrhyw brofiad o faterion o'r fath cyn cael eu hethol a bod yn gyfrifol am redeg swyddfa a rheoli tîm cyfan o staff. O ystyried yr adnoddau cyfyngedig sydd ar gael i'r tîm Cymorth Busnes i'r Aelodau, efallai y bydd yr Aelodau weithiau'n ei chael yn anodd datrys materion yn brydlon ac yn foddhaol, a gallai hyn gael effaith uniongyrchol ar staff o ran materion yn ymwneud ag urddas a pharch ac ymddygiad priodol yn y gweithle.

28. Efallai y bydd y Pwyllgor am ystyried rôl yr Aelodau fel cyflogwyr ac a ddylai'r cyfrifoldeb am agweddau AD y rôl honno gael ei ysgwyddo gan gorff cwbl wahanol. Mae'r undebau yn San Steffan am i'r cyfrifoldeb dros faterion adnoddau dynol/anghyfodau'n ymwneud â staff gael eu hysgwyddo gan gorff annibynnol ac nid gan yr Aelodau.

29. Dylai staff hefyd gael mynediad i swyddogaeth AD annibynnol er mwyn cael cyngor ac er mwyn cyfeirio pobl ati.

Hawliau'n Ymwneud â'r Gymraeg

30. Dylai dioddefwyr, achwynwyr a thystion allu ymgysylltu yn yr iaith o'u dewis a darparu tystiolaeth ac ateb cwestiynau yn yr iaith honno bob amser, yn unol â Chynllun Ieithoedd Swyddogol y Senedd sy'n datgan "Mae'r Senedd yn sefydliad cwbl ddwyieithog. Caiff y ddwy iaith swyddogol eu trin yn gyfartal a gweithio dwyieithog yw'r norm bellach."¹³

31. Mae'r Grŵp ar ddeall bod unigolion, mewn rhai achosion, wedi penderfynu darparu tystiolaeth lafar ac ysgrifenedig yn Saesneg, er y byddent yn teimlo'n fwy cyfforddus a chartrefol yn ateb cwestiynau a/neu'n darparu tystiolaeth yn eu hiaith gyntaf, sef y Gymraeg. Roedd hyn yn rhannol er mwyn osgoi'r angen i drydydd parti weithredu fel cyfieithydd mewn sgysiau sensitif. Dylai Tîm Ieithoedd Swyddogol y Senedd hefyd gynnal archwiliad i ganfod i ba raddau y mae'r arferion presennol yn cydymffurfio â disgwyliadau'r Cynllun a'r Ddeddf ac adolygu capasiti'r swyddfa o ran sgiliau iaith i ddarparu gwasanaeth dwyieithog. Fel isafswm, dylid anfon gohebiaeth yn ddwyieithog neu yn Gymraeg yn unig bob amser yn ôl yr achos a dylai'r Comisiynydd allu delio â gohebiaeth o'r fath. Dylid cynnig cyfle rhagweithiol i bawb sy'n dod i gysylltiad â gweithgaredd y Comisiynydd i ddarparu tystiolaeth lafar yn Gymraeg. Yn ddelfrydol dylai fod gan y gwasanaeth gapasiti digonol i ddarparu hyn, fodd bynnag, mewn unrhyw achos lle nad yw hynny'n bosibl, y Comisiynydd ddylai fod yn gyfrifol am wneud trefniadau ar gyfer cyfieithu ar y pryd os oes angen er budd y di-Gymraeg.

Cwblhau a Chofnodi Cwynion yn erbyn Aelodau

32. Efallai y bydd y Pwyllgor hefyd am ystyried y gweithdrefnau sydd ar waith ar hyn o bryd ar gyfer yr hyn sy'n digwydd i gŵyn pe na bai Aelod yn cael ei ailethol neu pe bai'n ymddiswyddo cyn i unrhyw ymchwiliad neu broses gael eu cwblhau. Mae Cymorth i Ferched Cymru wedi dadlau o'r blaen y dylai ymchwiliadau barhau beth bynnag, er mwyn ymchwilio nid yn unig i'r unigolyn, ond hefyd i'r diwylliant o fewn y sefydliad a'r gweithle a fyddai wedi galluogi aflonyddu o'r fath i ddigwydd.¹⁴

¹³ <https://senedd.cymru/media/01memsk/gen-ld15324-w.pdf>

¹⁴ <https://cofnod.senedd.cymru/Committee/4518>

33. Byddai hyn hefyd yn sicrhau cofnod tryloyw a chyhoeddus o ymddygiad Aelodau unigol, pe baent yn cael eu haillethol yn y dyfodol, ac yn caniatáu ystyried unrhyw batrwm ymddygiad posibl, hyd yn oed os yw'n ymddygiad hanesyddol ers tymor blaenorol y Senedd.

Casgliad a'r Camau Nesaf

34. Mae'r Grŵp yn credu y dylai'r ymchwiliad hwn fod yn ddechrau newydd i waith pellach yn y maes hwn, a fydd yn cynnwys y Pwyllgor, y Comisiwn, y Comisiynydd a'r holl bleidiau gwleidyddol a gynrychiolir yn y Senedd, yn ogystal â Llywodraeth Cymru, yn arbennig felly wrth edrych ymlaen tuag at Senedd ddiwygiedig. Dylai'r gwaith hwn hefyd gynnwys cymorth allanol gan unigolion neu sefydliadau sy'n arbenigo mewn ymdrin ag achosion o aflonyddu rhywiol ac ymddygiad amhriodol.

35. Dylai'r Pwyllgor ystyried asesu ac adolygu pa gyrff sydd â phwerau i wneud newidiadau, yn enwedig pe bai angen newidiadau i ddeddfwriaeth a/neu Reolau Sefydlog, a phwy sy'n gyfrifol am gymryd rôl arweiniol. Mae'n debygol y gallai ac y dylai newidiadau gael eu rhoi ar waith gan yr holl gyrff a nodir yn y paragraff uchod, ac felly mae'r Grŵp yn credu bod gan y Pwyllgor rôl i'w chwarae i sicrhau a goruchwyllo cysondeb a chydymffurfiaeth yn gyffredinol o ran rhoi unrhyw ddiwygiadau o'r fath ar waith, fel sydd gan Gomisiwn y Senedd ei hun.

36. Byddai'r Grŵp yn croesawu unrhyw gyfleoedd a thrafodaethau pellach a allai helpu i hwyluso newid a chyflawni newid ystyrllon i ddioddefwyr aflonyddu rhywiol a mathau eraill o ymddygiad amhriodol.